

Sag C-43/24 (Shipov)ⁱ

Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement

Dato for indlevering:

23. januar 2024

Forelæggende ret:

Varhoven kasatsionen sad (Bulgarien)

Afgørelse af:

18. januar 2024

Kassationsappellant:

K.M.H.

Indstævnte i kassationssagen:

Obshtina Stara Zagora

Hovedsagens genstand

Spørgsmålet om, hvorvidt en bindende fortolkning af en national bestemmelse i en medlemsstat, som udelukker enhver mulighed for at ændre registreringerne for en bestemt person i dennes civilstandsattester vedrørende køn, som kun forstås som biologisk køn, og navn, når denne person oplyser at være transseksuel, er forenelig med EU-retten.

Genstand og retsgrundlag for anmodningen om præjudiciel afgørelse

Fortolkning af EU-retten i henhold til artikel 267 TEUF

ⁱ Den foreliggende sags navn er et vedtaget navn. Det svarer ikke til et navn på en part i sagen.

Præjudicielle spørgsmål

1. Er princippet om unionsborgernes lighed og princippet om den frie bevægelighed, som er forankret i artikel 9 i traktaten om Den Europæiske Union (TEU) og i artikel 8 og artikel 21 i den konsoliderede udgave af traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF) og bekræftet i artikel 7 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder og artikel 8 i Den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder til hinder for en national bestemmelse i en medlemsstat, som udelukker enhver mulighed for at ændre registreringen vedrørende køn, navn og identifikationsnummer (EGN) i civilstandsattesterne for en ansøger, som oplyser at være transseksuel?

2. Er princippet om unionsborgernes lighed og princippet om den frie bevægelighed, som er forankret i artikel 9 i traktaten om Den Europæiske Union (TEU) og i artikel 8 og artikel 21 i den konsoliderede udgave af traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF) samt det i artikel 10 TEUF fastsatte forbud mod enhver form for forskelsbehandling på grund af køn, race eller etnisk oprindelse, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering, som bekræftes i artikel 7 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder og artikel 8 i Den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, samt princippet om effektive retsmidler til hinder for en national retspraksis (i den foreliggende sag fortolkningsafgørelse nr. 2/2023 fra *Obshto sabranie na grazhdanskata kolegia* (generalforsamling for afdelingerne for civile retlige sager) ved Varhoven kasatsionen sad (øverste kassationsdomstol, Bulgarien)), hvorefter den gældende objektive materielle ret i en EU-medlemsstats område ikke indeholder nogen mulighed for at ændre køn, navn og identifikationsnummer i civilstandsattesterne for en ansøger, som oplyser at være transseksuel, hvorved den pågældende sættes i en anden situation end den, han ville befinde sig i i en anden medlemsstat, ifølge hvis retspraksis det modsatte er gældende?

Er en national retspraksis, som på grund af religiøse værdier og moralforestillinger ikke tillader en ændring af kønsidentiteten, medmindre denne er nødvendig af medicinske grunde for bestemte – interseksuelle – personer, lovlig?

Er en national retspraksis, som på grund af religiøse værdier og moralforestillinger kun tillader en ændring af kønnet i bestemte tilfælde og for bestemte (interseksuelle) personer af medicinske grunde, men ikke i andre tilfælde af ændring af kønsidentiteten af yderligere, andre medicinske grunde, lovlig?

3. Gælder EU-medlemsstaternes forpligtelse, som er anerkendt i praksis fra Den Europæiske Unions Domstol (ved dommene i sag C-673/16 og sag C-490/20) vedrørende anvendelsen af direktiv 2004/38/EF og artikel 21, stk. 1, TEUF, til at anerkende en persons civilstand, som er fastslået i en anden medlemsstat i henhold til dennes lovgivning, også for så vidt angår kønnet som en væsentlig bestanddel af civilstandsregistreringen, og kræver en i en anden medlemsstat fastslået

ændring af kønnet for en person, der også har bulgarsk statsborgerskab, at denne kendsgerning også registreres i de tilsvarende registre i Republikken Bulgarien?

4. Er en bindende fortolkning af forfatningen, som er foretaget ved en dom fra Konstitutionen sad (forfatningsdomstolen), hvorefter begrebet »køn« alene skal forstås i dets biologiske betydning, lovlige henset til retten til en retfærdig rettergang, som hidrører fra chartret og EMRK; er denne fortolkning forenelig med de EU-retlige krav, og kan den udgøre en retlig hindring for at registrere en ændring af kønnet?

Anførte EU-retlige forskrifter og praksis fra Domstolen

Traktaten om Den Europæiske Union (herefter »TEU«), navnlig artikel 9

Traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (herefter »TEUF«), navnlig artikel 8, 10, 21 og 267

Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«), navnlig artikel 7

Rådets direktiv 76/207/EØF af 9. februar 1976 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder for så vidt angår adgang til beskæftigelse, erhvervsuddannelse og forfremmelse samt for så vidt angår arbejdsvilkår (herefter »direktiv 76/207/EF«)

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/38/EF af 29. april 2004 om unionsborgernes og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, om ændring af forordning (EF) nr. 1612/68 og om ophævelse af direktiv 64/221/EØF, 68/360/EØF, 72/194/EØF, 73/148/EØF, 75/34/EØF, 75/35/EØF, 90/364/EØF, 90/365/EØF og 93/96/EØF (herefter »direktiv 2004/38/EF«)

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/54/EF af 5. juli 2006 om gennemførelse af princippet om lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv (herefter »direktiv 2006/54/EF«)

Anførte domme fra Domstolen:

- Razzouk og Beydoun mod Kommissionen, 75/82 og 117/82, ECLI:EU:C:1984:116
- Defrenne, 149/77, ECLI:EU:C:1978:130
- P mod S, C-13/94, ECLI:EU:C:1996:170
- Grzelczyk, C-184/99, ECLI:EU:C:2001:458

- Coman m.fl., C-673/16, ECLI:EU:C:2018:385
- Stolichna obshtina, rayon »Pancharevo«, C-490/20, ECLI:EU:C:2021:1008

Anførte internationale retsfor skrifter

Den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (herefter »EMRK«), navnlig artikel 8, 9 og 14

Henstilling CM/Rec(2010)5 fra Europarådets Ministerkomité til medlemsstaterne om foranstaltninger til bekæmpelse af forskelsbehandling på grund af seksuel orientering eller kønsidentitet af 31. marts 2010 (vedtaget af Europarådets Ministerkomité)

Resolutioner fra Europarådets Parlamentariske Forsamling:

- 2048 (2015) af 22. april 2015 om forskelsbehandling af transkønnede personer i Europa
- 1728 (2010) om diskriminering på grund af seksuel orientering og kønsidentitet af 29. april 2010

Rapport om diskriminerende love, metoder og voldsanvendelse mod personer på grund af deres seksuelle orientering og kønsidentitet (A/HRC/19/41) af 17. november 2011

Anført praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i Strassbourg:

- Dom af 25. marts 1992, B mod Frankrig (sag nr. 13343/87)
- Dom af 9. juli 2020, Y. T. mod Bulgarien (sag nr. 41701/16)
- Dom af 27. september 2022, P. H. mod Bulgarien (sag nr. 46509/20)

Anførte nationale forskrifter

Konstitutsia na Republika Bulgaria (Republikken Bulgariens forfatning, herefter »forfatningen«), navnlig artikel 4, 6, 32 og 57

Dom nr. 15 afsagt af Konstitutionsen sad (forfatningsdomstol) den 26. oktober 2021 i forfatningssag nr. 6/21

Grazhdanskoprotsesualen kodeks (civil retsplejelov), artikel 127, 146, 280, 288, 292, 293, 546, 547 og 628 – 633

Nakazatelen kodeks (straffeloven), artikel 128

Zakon za grazhdanskata registratsia (lov om registrering af borgerne, navnlig artikel 1-5, 8, 9, 12-14, 19, 42, 45, 73-75, 83, 100 og 101)

Zakon za zashtita ot diskriminatsia (lov om beskyttelse mod forskelsbehandling), navnlig artikel 1, 2, 4, 6 og § 1, nr. 1 og 17 i tillægsbestemmelserne

Zakon za balgarskite lichni dokumenti (lov om bulgarske identitetspapirer), artikel 9

Zakon za sadebnata vlast (lov om retssystemet), navnlig artikel 130

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne i hovedsagen

- 1 Ifølge den bulgarske lov om registrering af borgerne skal der inden for en bestemt frist efter et barns fødsel i Bulgarien udstedes en fødselsattest, som skal indeholde de obligatoriske, i loven anførte oplysninger, navnlig barnets navn, identifikationsnummer, køn og statsborgerskab (artikel 45). Enhver persons fornavn vælges af forældrene og meddeles skriftligt til civilstandsmyndighederne ved udstedelsen af fødselsattesten (artikel 12). I henhold til lovens artikel 19 tillades ændring af fornavn, fadernavn eller efternavn af retten efter skriftlig ansøgning fra den pågældende, navnlig hvis dette er nødvendigt på grund af væsentlige omstændigheder. I henhold til denne lov sker ændringen af registreringerne om civilstanden i allerede udstedte civilstandsattester ved en retslig eller administrativ procedure (artikel 73).
- 2 På grundlag af de to sidstnævnte forskrifter indgav K.M.H. ansøgning til Rayonen sad Stara Zagora (kredsdomstolen i Stara Zagora) om, at det fastslås ved dom, at han er af kvindeligt køn, og at der gives tilladelse til ændring af registreringerne vedrørende hans køn og navn i hans fødselsattest.
- 3 K.M.H. blev født den 7. august 1990 i Bulgarien, Obshtina Stara Zagora (Stara Zagora kommune). Den 10. august 1990 udstedte kommunens administrative myndighed en fødselsattest for K.M.H., der heri blev registreret som person af mandligt køn. K.M.H. har, selv om han er født med mandlige køns karakteristika, altid følt sig som kvinde med hensyn til udseende, adfærd, opfattelse, følelsesliv og opførsel. Allerede i den tidligste barndom interesserede han sig ikke for legetøj, der blev anset for drenglegetøj, og i puberteten begyndte han at anlægge kvindefrisurer, at sminke sig, bære kvindetøj og udøve aktiviteter, som er typiske for kvinder. Siden ungdommen har han følt sig seksuelt tiltrukket af mænd. K.M.H. opførte sig, klædte sig og følte sig som en kvinde, men blev mødt af manglende forståelse fra forældrenes og andre familiemedlemmers side. K.M.H. er på det identitetsbevis, der er udstedt af Ministerstvo na vatreshnite raboti (indenrigsministeriet) i Stara Zagora, registreret som person af mandligt køn. Da hans udseende og adfærd ikke stemmer overens med de officielle identitetsdokumenter, har han svært ved at finde et arbejde. I øjeblikket bor han i Italien og har en fast partner, som forsørger ham. Han har påbegyndt en

hormonbehandling og ønsker at få foretaget et kirurgisk kønsskifteindgreb, hvilket også indebærer en ændring af civilstanden. En ændring af køn og navn ville føre til, at de daglige gener og vanskeligheder med at finde arbejde ville blive overvundet. K.M.H. anser det for sin menneskeret at kunne leve fuldt ud og i harmoni med sig selv. Hans ønske om at ændre køn er seriøst og uomstødeligt.

- 4 I sagen i første instans blev der indhentet udtalelser fra en bulgarsk ekspert i endokrinologi, stofskiftesygdomme og andrologi og fra en italiensk psykolog. Personens ønske om at gennemføre den kliniske og terapeutiske proces frem til en fuldstændig feminisering blev bekræftet. Der blev diagnosticeret en dystrofi (forstyrrelse) af kønsidentiteten og vanskeligheder i det sociale liv og med hensyn til relationer. Desuden blev der under sagen udarbejdet en omfangsrig retslig rapport af to sagkyndige, en psykiater og en psykolog, som bekræftede ansøgerens transseksualitet: Han ønsker at blive opfattet som hørende til det andet køn, hvilket er forbundet med en følelse af ubehag på grund af hans anatomiske køn. Det blev konstateret, at den undersøgte person ikke lider af fysiske eller psykiske sygdomme. Der foreligger alene en forstyrrelse af kønsidentiteten. Det præciseres, at transseksualitet ikke er en psykisk sygdom. Den opstår under embryonets udvikling i livmoderen. Mennesker med transseksualitet er tvunget til at leve i konstant ubehag samt i konflikt med såvel deres egen anatomi som med samfundet.
- 5 Ved dom af 28. februar 2018 afviste kredsdomstolen i Stara Zagora K.M.H.'s ansøgning som ubegrundet. Retten udtalte, at selv om der foreligger transseksualitet hos ansøgeren, er der i bulgarsk ret intet retsgrundlag for en sådan indrømmelse. I bulgarsk ret findes der ingen regler, kriterier og betingelse, hvorefter transseksuelle personers ansøgning om ændring af registreringen af deres køn i fødselsattesten kan imødekommes. Loven indeholder en procedure for ændring af civilstandsoplysninger i allerede udstedte civilstandsattester, men ingen procedure for ændring af de kendsgerninger, som oplysningerne blev registreret på grundlag af. Objektivt indeholder bulgarsk ret ingen mulighed for at bestemme kønnet på andre måder end ud fra de primære køns karakteristika og særligt at bestemme det på grundlag af det psykiske køn som en følelse af at høre til et konkret køn. Der findes ingen definition af begrebet »transseksualitet« til retlige formål; lakunerne i bulgarsk materiel og processuel ret kan ikke udfyldes ved en direkte anvendelse af EMRK's artikel 8, selv om denne er en del af den nationale ret.
- 6 K.M.H. iværksatte appel til prøvelse af denne afgørelse ved Okrazhen sad Stara Zagora (regional domstol i Stara Zagora), som den 15. juni 2018 stadfæstede dommen fra retten i første instans. Appeldomstolen anførte, at registreringen i civilstandsregisteret omfatter de oplysninger som helhed, som afgrænser en person fra andre personer i samfundet og i familien i den pågældendes egenskab af indehaver af subjektive rettigheder. Disse oplysninger, herunder den pågældende persons navn og køn, overtages i registrene over civilstandsattester og i folkeregistrene. Bestemmelsen af en fysisk persons køn sker ved fødslen ud fra de primære køns karakteristika. Ved »køn« forstås i bulgarsk ret det »biologiske« og

ikke det »psykiske« køn, og betingelserne for at ændre kønnet er desuden ikke reguleret ved lov. Derfor er det ikke muligt at tillade en ændring af kønnet, medmindre det er nødvendigt på grund af en fysisk forandring. Retsforskrifterne i lov om registrering af borgerne er helt entydige og giver ikke plads til en anden fortolkning. Under disse omstændigheder foreligger der ingen grunde til at tillade en ændring af civilstandsoplysningerne i ansøgerens fødselsattest.

- 7 K.M.H. har iværksat kassationsappel til prøvelse af appeldommen. Varhoven kasationen sad (øverste kassationsdomstol, herefter »VKS«) antog kassationsappellen til behandling for så vidt angår følgende spørgsmål: (i) Foreligger der en overtrædelse af bulgarsk ret, når retten afviser at tillade en retlig ændring af civilstandsoplysningerne vedrørende »kønnet« i fødselsattesten, som der ansøges om på grund af transseksualitet, med den begrundelse, at der ikke findes en lov, som regulerer dette spørgsmål? (ii) Kræves der et forudgående kirurgisk indgreb med hensyn til de ydre køns karakteristika, for at en ansøgning om retlig ændring af personens oprindeligt registrerede køn kan imødekommes? Ved dom af 28. juni 2019 fastslog VKS, at transseksuelle personer ikke imod deres vilje kan pålægges en pligt til et kirurgisk indgreb med henblik på ændring af deres krop som betingelse for ændringen af kønnet. Ifølge Menneskerettighedsdomstolens praksis er transseksuelle personers ret til at ændre deres køn omfattet af retten til respekt for privatliv og familieliv. Dermed påhviler det staten at sikre respekten for disse rettigheder og forhindre et ubegrundet indgreb ved udøvelsen af dem, da bestemmelsen af køn, navn, seksuel orientering og seksualliv er omfattet af privatlivet, som er beskyttet ved EMRK's artikel 8. Selv om der ikke findes en national bestemmelse, kræver princippet om respekt for privatliv og familieliv, at retten i det konkrete tilfælde prøver, om de materielretlige betingelser for en ændring af kønnet som betingelse for en retlig ændring af civilstandsoplysningerne vedrørende »køn« i fødselsattesten er opfyldt, for at der kan etableres den nødvendige rimelige balance mellem den offentlige interesse og den individuelle interesse. VKS hjemviste sagen til appeldomstolen med anvisning om at indsamle nye beviser til en fornyet prøvelse.
- 8 Ved den fornyede prøvelse af sagen fulgte Okrazhen sad Stara Zagora (regional domstol i Stara Zagora) VKS' bindende anvisninger. Alligevel stadfæstede appeldomstolen den 21. november 2019 den oprindelige dom fra første instans, hvorefter en nyfødt persons køn bestemmes ved den pågældendes fødsel ud fra de primære køns karakteristika – personens biologiske køn. I den foreliggende sag begæres en ændring af personens individualiserende karakteristikum »køn« på grund af den pågældendes egen indre opfattelse af at høre til det kvindelige køn. Kønnet er imidlertid en biologisk kategori, ikke en social kategori, og det afhænger derfor ikke af en personlig beslutning, men af anatomi og fysiologi. I dommen gentages konstateringen af, at den bulgarske lov om registrering af borgerne ikke indeholder en procedure for registrering af en anden, ny, anderledes form for køn, herunder det såkaldte psykiske køn, i fødselsattesten. Ændringen af kønnet kan i denne procedure kun ske efter en fysisk forandring. Fysiologisk set er personen helt klart og entydigt af mandligt køn, uanset den pågældendes indre identifikation med det andet køn. Af disse grunde blev det stadfæstet, at

ansøgningen om ændring af oplysningerne vedrørende køn og navn i fødselsattesten er ubegrundet.

- 9 Ansøgeren iværksatte kassationsappel til prøvelse af denne appeldom. VKS konstaterede, at retspraksis er modstridende, udsatte sagen og foreslog generalforsamlingen for afdelingerne for civile sager (herefter »OSGK«) ved VKS at afsige en fortolkningsafgørelse. Derefter blev fortolkningsafgørelse nr. 2/2020 af 20. februar 2023 afsagt. Efterfølgende genoptog VKS den foreliggende sag og antog kassationsappellen til behandling på grund af modstrid med praksis fra Den Europæiske Unions Domstol (navnlig med dommen P mod S, C-13/94, ECLI:EU:C:1996:170) vedrørende følgende retlige spørgsmål: (a) Har fysiske personer ret til at bestemme deres egen identitet, herunder tilhørsforholdet til et bestemt køn? (b) Udgør rettens afvisning af at anordne ændring af køn, navn og identifikationsnummer i civilstandsattesterne for en ansøger, som oplyser at være transseksuel, forskelsbehandling?

Kort fremstilling af begrundelsen for forelæggelsen

- 10 Efter den forelæggende rets opfattelse er den vigtigste grund til, at det er nødvendigt at anmode om en præjudiciel afgørelse, den mulige modstrid mellem den nationale retspraksis, som er bindende for retten, og EU-retten.
- 11 Indledningsvis skal det bemærkes, at den bulgarske Konstitutionen sad (forfatningsdomstol) foreskriver en bindende fortolkning af begrebet »køn«, som anvendes i den bulgarske forfatning (dom nr. 15 af 26.10.2021). Den lægger til grund, at begrebet i den bulgarske forfatnings forstand kun skal forstås i dets biologiske betydning. Spørgsmålet er ifølge forfatningsdomstolen ikke rettet mod, om personens ret til at bestemme kønnet på den ene eller den anden måde anerkendes, men »alene mod statens forpligtelse til at respektere den pågældendes selvbestemmelse med hensyn til et andet køn end det biologiske«. Derfor skal det efter den forelæggende rets opfattelse prøves, om foreneligheden med de EU-retlige krav er sikret, hvis denne bindende fortolkning af forfatningen følges ubegrænset, og om denne fortolkning udgør en retlig hindring for at registrere en ændring af kønnet.
- 12 I henhold til lov om retssystemets artikel 130, stk. 2, er fortolkningsafgørelser bindende for de judicielle og administrative myndigheder, de kommunale selvforvaltningsmyndigheder samt alle myndigheder, som udsteder forvaltningsakter. Dette er også årsagen til den særlige opmærksomhed, som den forelæggende ret i det følgende skænker den i præmis 7 nævnte fortolkningsafgørelse nr. 2/2020 af 20. februar 2023 fra OSGK ved VKS. Ifølge denne afgørelse indeholder gældende bulgarsk objektiv materiel ret ingen mulighed for, at retten i en sag i henhold til lov om registrering af borgerne kan tillade en ændring af oplysningerne vedrørende køn, navn og identifikationsnummer i civilstandsattesterne for en ansøger, som oplyser at være transseksuel. Bulgarsk retsorden forstår kun begrebet »køn« i dets biologiske

betydning og tillader ikke, at retten tillader en ændring af de udstedte civilstandsattester for så vidt angår en transseksuel persons køn. Det lægges til grund, at tilsidesættelse af en dom fra forfatningsdomstolen udgør en overtrædelse af grundloven, da den berører retsstatens grundprincipper, som ledes af forfatningen og de nationale love. EU-retten kræver ikke nogen anden konklusion med hensyn til dette spørgsmål, da reglerne om civilstand er omfattet af medlemsstaternes kompetence, dvs. der tages hensyn til deres nationale identitet, som er særlig for deres politiske og forfatningsretlige strukturer. I sine domme overlader Den Europæiske Unions Domstol reguleringen af civilstand og ægteskab til EU-medlemsstaternes autonomi. I det foreliggende tilfælde vejer den offentlige interesse tungere end den transseksuelle ansøgers interesse i at tillade en ændring af den pågældendes køn i civilstandsregistrene. Ændringen af oplysningerne i de udstedte civilstandsattester for en ansøger, som oplyser at være transseksuel, har indvirkning på andre personers civilretlige status, herunder også mindreårige og umyndige (ansøgerens børn) samt den pågældendes ægtefælle. Dette ville indebære, at bestemmelsen af en persons afstamning i kraft af fødsel ikke ville ske ud fra to personer af forskelligt køn (mor og far), men ud fra to personer af samme køn; dette tillader Republikken Bulgariens gældende ret ikke. Den mere tungtvejende offentlige interesse fremgår af prøvelsen af den i landet gældende materielle lovgivning. Hverken i lov om registrering af borgerne eller i nogen anden lov reguleres det, hvilken indvirkningen ændringen af oplysningerne vedrørende køn, navn og identifikationsnummer for en ansøger, der oplyser at være transseksuel, har på civilstandsattesterne for ansøgerens barn, navnlig for den i fødselsattesten registrerede afstamning, hvor den pågældende er registreret som far henholdsvis mor. Ændringen har retsvirkninger for en anden person, uden at følgerne af ændringen for barnet er reguleret udtrykkeligt. Menneskerettighedsdomstolen fastslog ikke, at EMRK's artikel 8 opstiller materielretlige betingelser for en transseksuel persons ret, som kræver af den nationale domstol i en stat, der er kontraherende part i konventionen, at den skal tillade ændringen af kønnet i de udstedte civilstandsattester, og den konstaterede ikke en tilsidesættelse, som ligger i en sådan manglende opfyldelse af statens positive forpligtelser.

- 13 Den forelæggende ret drager også en parallel til Menneskerettighedsdomstolens praksis og minder om, at Menneskerettighedsdomstolen ved dom af 9. juli 2020, Y. T. mod Bulgarien (sag nr. 41701/16) og af 27. september 2022, P. H. mod Bulgarien (sag nr. 46509/20) dømte Bulgarien for en overtrædelse af EMRK's artikel 8, fordi staten ikke havde opnået en passende balance mellem den offentlige interesse og ansøgerens personlige interesse i en ændring af civilstanden. Menneskerettighedsdomstolen begrundede disse afgørelser med, at de nationale domstole trods konstateringen af, at det køn, der gjordes gældende, ikke svarede til ansøgerens biologiske køn, og afvisningen af at tillade en ændring af identitetsdokumenterne, da dette ikke var i den offentlige interesse, ikke havde godtgjort grunde med hensyn til den konkrete offentlige interesse i forhold til ansøgerens ret til anerkendelse af den pågældendes kønsidentitet.

- 14 Med hensyn til den anførte retspraksis anerkender den forelæggende ret, at retten til respekt for privatliv og familieliv faktisk omfatter transseksuelle personers mulighed for at ændre køn, og at denne omstændighed kræver af staten, at den sikrer respekten for disse rettigheder og forhindrer ubegrundede indgreb ved udøvelsen af dem. Da EMRK's bestemmelser i henhold til forfatningen finder direkte anvendelse og har forrang frem for national bulgarsk ret, kan borgerne påberåbe sig disse bestemmelser ved de nationale domstole, selv om der ikke findes en detaljeret national regulering.
- 15 Den forelæggende ret er derfor af den opfattelse, at gældende objektiv materiel ret i Bulgarien, som omfatter såvel EU-retten som Menneskerettighedsdomstolens praksis, ikke indeholder et forbud mod at ændre oplysningerne vedrørende køn, navn og identifikationsnummer i civilstandsattesterne for en ansøger, som oplyser at være transseksuel. Spørgsmålet er, om der med fortolkningsafgørelsen indføres en national retspraksis, som behandler transseksuelle personer dårligere end interseksuelle personer eller andre personer, for hvem en retlig ændring af kønnet er nødvendig af medicinske grunde.
- 16 Den forelæggende ret henviser til, at transseksuelle personer med bulgarsk statsborgerskab allerede før udstedelsen af fortolkningsafgørelse nr. 2/2023 ændrede deres køn gennem en retslig procedure, også uden et kirurgisk indgreb eller en hormonbehandling. Personers ret til at ændre deres køn i civilstandsattesterne blev allerede anerkendt i en række retskraftige domme fra bulgarske domstole, som blev afsagt på grundlag af lovbestemmelser. Derfor skal det afklares, om hensyntagen til den vedlagte fortolkningsafgørelse fører til forskelsbehandling og en tilsidesættelse af retten til en retfærdig rettergang (da fortolkningsafgørelsen i praksis statuerer et forbud mod ændring af transseksuelle personers køn i fremtiden).
- 17 Efter den forelæggende rets opfattelse udgør denne forskellige retspraksis vedrørende personer, som befinder sig i samme eller en tilsvarende situation, en forskelsbehandling, som skaber usikkerhed og uklarhed om de berørte personers retsstilling og begrænser deres ret til at leve i overensstemmelse med det køn, som de selv opfatter sig som. Den forelæggende ret minder også om, at i henhold til ligebehandlingsprincippet skal »personer, der befinder sig i samme situation, behandles retligt ens«.
- 18 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at ændringen af kønnet udgør en proces, som bør bevæge sig fra det mere enkle og reversible (ufarligt for liv og helbred) til det mere komplicerede og irreversible (med en risiko for liv og helbred). Ifølge denne logik ændres først navnet og identifikationsnummeret, hvis ændring er reversibel; senere kan den transseksuelle person, hvis der foreligger et udtrykkeligt ønske og en fri vilje, tage skridt i retning af irreversible kirurgiske eller andre indgreb med henblik på at tilpasse det fysiske køn. Det er i en transseksuel persons interesse ikke at blive presset til først at gennemføre risikable biologiske behandlinger og irreversible kirurgiske indgreb som en betingelse for muligheden for en senere ændring af kønnet for så vidt angår civilstanden.

- 19 Efter den forelæggende rets opfattelse bør fortolkningen også omfatte spørgsmålet om, hvorvidt forbuddet mod en retlig ændring af oplysningerne i fødselsattesten udgør en tilsidesættelse af princippet om unionsborgernes lighed og princippet om den frie bevægelighed, som er forankret i artikel 8 TEUF og 21 TEUF og bekræftes i chartrets artikel 7 og EMRK's artikel 8, da de berørte ikke er i stand til at dokumentere deres identitet ved at legitimere sig med deres identitetsdokumenter, hvor de er registreret som personer af det andet køn.
- 20 Derfor, og da kønnet er et aspekt af civilstanden, må Domstolen efter den forelæggende rets opfattelse prøve, om EU-retten indebærer en forpligtelse for den bulgarske domstol til at anerkende en ændring af en bulgarsk statsborgers køn, som er sket i en anden medlemsstat, idet den anordner registrering heraf i de relevante registre. Den modsatte løsning ville føre til, at en og samme person kunne være registreret med forskelligt køn i forskellige medlemsstater.
- 21 Efter den forelæggende rets opfattelse kan uklarheden vedrørende de væsentlige spørgsmål for afgørelsen af hovedsagen kun fjernes gennem en bindende fortolkning af de EU-retlige forskrifter, der er anført i de præjudicielle spørgsmål, hvilket alene tilkommer Den Europæiske Unions Domstol.

ARBEJDSDOKUMENT